

1. Казакова Т.А. Практические основы перевода. English - Russian. – СПб.: "Издательство Союз", – 2001. – 320 с. 2. Малкович Т.І. Міжмовна синхронія в укладанні реплік художнього кінофільму//. – Вісник СумДУ Філологічні трактати. – Том 4, №1' 2012. – С. 63–68. 3. Luuken G.-M. Overcoming Language Barriers in Television. Dubbing and subtitling for the European audience. – Manchester, The European Institute for the Media, 1991. – 280 p. 4. Orero P. Topics in audiovisual. – Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2004. – 225 p. 5. Paquin, R. Translator, Adaptor, Screenwriter. Translating for the Audiovisual//Translation Journal Volume 2, Number 3, 1998. – Режим доступу: <http://translationjournal.net/journal/05dubb.htm>. 6. Reich, P. The film and the book in translation. Diplomova prace. – Brno, 2006. – Режим доступу: http://is.muni.cz/th/64544/ff_m/Diplomova_prace.pdf.

Пожидаєва О.А., асп.,
Запорізький національний університет

АКСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ "ЖІНКА" І ЙОГО РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

У статті розглядається оцінна структура концепту "жінка" в сучасній іспанській лексикографії, у межах якої виділяється сукупність домінуючих ознак, що особливим чином представлені в мові та розкривають специфічні гендерні характеристики.

Ключові слова: *концепт, оцінка, гендер, жінка.*

В статье рассматривается оценочная структура концепта "женщина" в современной испанской лексикографии, в рамках которой выделяется совокупность доминантных признаков, которые особым образом представлены в языке и раскрывают специфические гендерные характеристики.

Ключевые слова: *концепт, оценка, гендер, женщина.*

The article deals with evaluation structure of the concept of "woman" in modern Spanish lexicography where the combination of dominant traits is revealed, which are presented in a special way and reveal the specific gender characteristics.

Key words: *concept, evaluation, gender, woman.*

Постановка проблеми.

Особливості мови визначаються суспільно-історичним досвідом, що їй формує у свідомості носіїв мови картину світу, яка відрізняється від картини світу інших етносів, надає дійсності специфічне забарвлення. Тому вивченню поняття концепту в когнітивній лінгвістиці приділяється першочергове значення.

Актуальність дослідження полягає у спробі аналізу аксіологічних особливостей концепту "жінка" і його репрезентації в сучасній іспанській лексикографії. Життєдіяльність людини, її духовна, емоційна, ментальна сфера знаходяться в тісному зв'язку з оцінкою, яка вироблена у процесі взаємодії людини з навколишньою реальністю, унаслідок чого вивчення оцінки неможливо здійснити без звернення до антропоцентричної парадигми: у процесі оцінки людський фактор є першочерговим, а її важливість зростає під час кваліфікації усього, що безпосередньо пов'язане з людиною, колом її інтересів та потреб. Світ відображається мовою з різних сторін. У першу чергу, це дескриптивна сторона мовних виражень, оскільки мова відображає об'єктивну дійсність, явища, властивості речей, людину в сукупності її внутрішнього та зовнішнього змісту (думки, почуття, вчинки). По друге, це різні способи взаємодії людини та дійсності. При цьому оцінне членування світу невід'ємно властиве мовній свідомості, є універсальним явищем та відповідає самій природі людини. На основі соціально зумовленої цінносної картини світу воно актуалізується в мовних структурах. Соціологізовані оцінки мовної особистості як типізовані оцінні відношення до світу "омовлюються", тобто переробляються, об'єктивуються, опосередковуються мовою та семантизуються у певних мовних одиницях [Шмелев 2001, 8].

Аналіз досліджень і публікацій. **В останні роки багатогранна та складна аксіологічна проблематика розглядається не тільки в традиційних аспектах: логічному (Н.Д. Арутюнова, И.И. Івін), функціонально-семантичному (О.М. Вольф, Н.М. Лукьянова, Т.В. Маркелова, М.А. Ягубова), функціонально-граматичному (Г.А. Золотова, Е.В. Клобуков, П.А. Лекант, В.В. Лопатин, Т.В. Шмелева, А.Н. Шрамм), функціонально-стилістичному (Ш, Баллі, В.В. Виноградов, Г.О. Винокур, Т.Г. Винокур, Л.А. Новіков, И.А. Стернін, В.Н. Телія, В.И. Шаховський), національно-культурному (Ю.Д.Апресян, А. Вежбицька, Т.И. Вендіна, Ю.С. Степанов, А.Д. Шмельов), але й у світлі широко розповсюджених когнітивних та**

прагматичних (Ю.Д. Апресян, В.Г. Гак, В.Н. Цоллер), текстових досліджень (В.П. Григор'єв, Е.И. Діброва, В.В. Леденьова, Т.С. Моніна, О.Г. Ревзіна, Г.Я. Солганік). Робляться спроби системного вивчення оцінних одиниць, функціонуючих в рамках дискурсів різного типу (Л.Т. Елоєва, А.Ю. Кузнецов, О.И. Рибальченко, О.В. Новікова). Значущість цих досліджень детермінована важливістю аксіосфери в національній, культурній свідомості мовної особистості. Не дивлячись на те, що оцінка вже тривалий час знаходиться в сфері уваги лінгвістів, гендерний аспект вивчення оцінки видається актуальною проблемою. Бувши найбільш яскравим представником прагматичного значення, оцінка більше ніж яке-небудь значення залежить від мовця. Оцінка виражає особисті погляди та уподобання мовця, а вони різноманітні в різних людей" [Арутюнова 1988, 6]. Зазначені характеристики оцінного значення дозволяють вивчати аксіологічну категорію в гендерній перспективі. Відповідно застосування аксіологічного підходу до аналізу мовних одиниць дає можливість "проникнення" у закриту для безпосереднього спостереження сферу ментальності, в систему цінносних настанов етносу, дозволяє експлікувати існуючі у свідомості ціннісні домінанти, визначити їх склад та співвідносність з точки зору універсальності та ідіоетнічності.

Мета запропонованої статті – розглянути аксіологічні особливості концепту "жінка" і його репрезентацію у сучасній іспанській лексикографії.

У нашому дослідженні визначені такі **завдання**:

- встановити оцінний складник структури концепту "жінка" в сучасній іспанській лексикографії;
- виокремити та проаналізувати домінантні ознаки під час оцінної кваліфікації концепту "жінка" на матеріалі іспанської мови.

Під час вивчення концепту "жінка" ми дотримуємося думки про те, що концепт – це одиниця мислення, що має складну, цілісну структуру, яка відображає знання про світ, що конструюються свідомістю та вербалізуються за допомогою мови. Вербалізація концепту може бути стійкою, тобто концепт може мати закріплені за ним мовні засоби вираження, або нестійкою, коли засоби вираження можуть бути нестабільними, знаходитися на стадії формування [Степанов 2001, 245].

Оцінна структура концепту "жінка" в іспанській мові визначається низкою параметрів, серед яких виділяються

домінантні для поля "людина" ознаки зовнішності та риси характеру. Першу групу складають такі універсальні поняття, як "зовнішність", "манери", "поведінка" та ін., а другу – "властивості особистості", наприклад "розум", "душа" і т.д. Можна виділити окремі ознаки, якщо вони відіграють яку-небудь роль для носіїв культури та особливим чином представлені в мові, розкриваючи тим самим специфічні характеристики конкретної мови, наприклад, соціальний статус, вік тощо.

Проведений аналіз показав, що доміантними сферами під час оцінної кваліфікації жіночої зовнішності в іспанській мові є обличчя, фігура, хода, одяг. Значущим під час оцінки обличчя, є колір волосся, очей та шкіри. Виявлено достатню кількість лексем, що називають жінку за рисами обличчя, наприклад: *ojinegra*, *ojipreta*, *ojos de carbón* (чорноока), *ojos de esmeralda* (зеленоока), *pelinegra*, *de pizos negra* (з чорним волоссям, чорнокудрява), *carriredonda* (круглолиця), *de cabellos dorados*, *de rizos de oro* (златокудрява), *pelirrubia* (блондинка). Актуальними для оцінки фігури є її параметричні дані, такі, як "зріст", "пропорційність", "особливості статури"; в іспанській мовній свідомості виділяється також аспект "жіночі форми", а саме "приваблива округлість форм": *fundillo* (апетитна жінка), *perita en dulce* (грушка в сиропі), *atractiva* (приваблива); "сексуальність" – *atrayente* (збаблива жінка). Оцінна кваліфікація ходи та рухів тіла, зокрема, такі властивості, як швидкість та рівномірність пересування тіла у просторі, осмислюються в картині світу носіїв іспанської мови, по перше, через ряд позитивних якостей – активність, рухливість, легкість, що співвідносяться з молодістю, а також статність, які асоціюються з уявленнями про внутрішню гідність, знатне походження – http://www.multitran.ru/c/m.exe?a=110&t=220439_2_5&sc=9 *vivaracha* (вострушка); *juguetona*, *retozona* (жвава жінка); *buena moza* (нава); *ninfa* (лебідка); http://www.multitran.ru/c/m.exe?a=110&t=304606_2_5&sc=18 *reina* (цариця); *señorona* (бариня); *galante* (кокетка); та по друге, через ряд негативних ознак – ваговитість, грузність, неповоротливість, поєднаних з уявленнями про старість, низьке соціальне положення: *zaragatera* (криклива, шумна), *camorrista* (вздорна жінка, сварлива), *moza viva* (бійка жінка), *mujerona* (бабище), *hembra* (баба), *ballena*, *vaca*, *chancha*, (довговя'за, жердина) та ін. В одязі релевантними для позитивної оцінки є ознаки: краса, чистота, акуратність, новизна, відповідність індивідуальності. Також оцінюється відповідність одягу моді та соціальним умовам. Іспанська мовна свідомість під час

оцінки жіночої зовнішності акцентує головним чином ознаку "каузація емоцій у суб'єкта оцінки", та краса визначається невідповідністю еталону або стандарту, а індивідуальними перевагами, наприклад: *Mujer el mundo está amueblado por tus ojos se hace más alto el cielo en tu presencia la tierra se prolonga de rosa en rosa y el aire se prolonga de paloma en paloma al irte dejas una estrella en tu sitio dejas caer tus luces como el barco que pasa* (О жінка, світ обставлений твоїми очима, небо є більш високим з твоєю присутністю, розширюється земний та повітряний простір, уходячи, ти залишаєш зірку світла за собою) (Висенте Уїдобро, Чілі); *Eres la boina gris y el corazón en calma. Dulce jacinto azul torcido sobre mi alma; boina gris, voz de pájaro y corazón de casa; Tu recuerdo es de luz, de humo, de estanque encalma* (Твій сірий берет і серце в моїй душі. Солодкий, синій гіацинт витає над моєю душею; сірим беретом, голосом пташки та домашнім серцем; Спогад про тебе є світлим, туманним, спокійним) (Пабло Неруда, Чілі).

Таким чином, аналіз аксіологічних характеристик, визначаючих семантику лексем, репрезентуючих концепт "жінка" в іспанській мові, дає підстави для таких **висновків**: було встановлено, що мотивам оцінки жіночої зовнішності в іспанському соціумі насамперед властиві емоційні критерії, що вказують на здатність викликати симпатію, прихильність або зробити позитивний потужний емоційний вплив. У словникових дефініціях ці критерії представлені або словами з категорії "приємного": *prenda, muñeca* (мила, миле створіння), *angelito* (приємна, ангелок), або з категорії "прекрасного" – *encantadora* (чарівна), *fascinadora* (чарівлива), або також "неприємного" іноді навіть "відразливого": *arrabalera* (базарна баба), *hombruna* (мужеподібна), *cochina* (бруднуля), *chancha* (грязнуля, замарзура).

Оцінка жіночої зовнішності також здатна варіюватися у межах однієї культури, що знаходить відображення у значеннях слів, які належать до різних функціональних стилів. Так, для розмовного пласту іспанської лексики характерне послаблення ознаки "краса" з інтенсифікацією психологічних оцінок або посилення естетичної ознаки у сполученні з негативною етичною й інтелектуальною оцінкою *joya* (мила), *china* (красуня), *maja, divinidad* (краса).

При вивченні словникової дефініції концепту "жінка" з'ясовано, що його структура є неоднорідною. Він є одним з ключових концептів мовної картини світу. Таке складне ментальне утворення,

функціонуючи у просторі іспанської культури, відображає характер та спосіб культурно-історичної оцінки гендерної ролі жінки в іспанському соціумі.

Подальші перспективи дослідження. Перспективним на наш погляд є подальше вивчення та дослідження вираження оцінного компонента у структурі концептів, які репрезентують іспаномовну особистість, що допоможе виявити лінгвальні засоби вираження цих концептів і сприятиме розкриттю специфіки іспаномовної особистості.

1. Арутюнова Н.Д. Об объекте общей оценки / Н.Д. Арутюнова // Вопросы языкознания. – М.: Наука, 1985. – № 3. – С. 13–24.
2. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. – М.: Наука, 1988. – 339 с.
3. Бессонова О.Л. Концептуальна організація оцінного тезауруса англійської мови / О.Л. Бессонова // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. – Донецьк: Дон ДУ, 2005. – Вип. 13. – С. 241–245.
4. *Большой русско-испанский словарь* / Под ред. проф. Г.Я. Туровера. – М.: Русский язык-Медиа, 2004. – 832 с.
5. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф; вступ. ст. Н.Д. Арутюновой, И.И. Чельшевой. – Изд. 3-е, стереот. – М.: Наука, 2006. – 280с.
6. *Испано-русский словарь современного употребления* / Под ред. А.В. Садикова. – М.: Русский язык, 1998. – 896с.
7. Кочеткова Т.И. Эмоционально-оценочный компонент в аппозитивных словосочетаниях // Русский язык в школе. – 2005. – №1. – С. 83–89.
8. Маркелова Т.В. Семантика и прагматика средств выражения оценки в русском языке // Филологические науки. – 1995. – №3. – С. 67–79.
9. Приходько Г.І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові: монографія / Г.І. Приходько. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 362 с.
10. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Академ, проект, 2001. – 990с.
11. Трипольская Т.А. Семантическая структура экспрессивного слова и ее лексикографическое описание (на материале эмоционально-оценочных существительных со значением лица): автореф. дис. ... канд. филол. наук / Т.А. Трипольская. – Томск, 1985. – 18с.
12. Шмелев А.Д. Могут ли слова языка быть ключом к пониманию культуры / Вступит. статья кн. А.Вежицкой "Понимание культуры через посредство ключевых слов". – М., 2001. – С. 7–11.
13. Якушина Р.М. Динамические параметры оценки: (На материале современного английского языка): дис. ... канд. филол. наук / Р.М. Якушина. – Уфа, 2003. – 179с.
14. *Real Academia Española – Nuevo tesoro lexicográfico de la lengua española*. – Madrid: Espasa, 2001. – 1034p.